

Ameliyathane Ortamının Çalışan Ekip Üzerinde Yarattığı Anksiyete Düzeyinin İncelenmesi

Nurgül BÖLÜKBAŞ*, Neziha KARABULUT*, Hüsamettin ÖZER**

ÖZET

Bu çalışmada amaç, ameliyathane ortamının çalışan ekip üzerinde yarattığı anksiyete düzeyinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisinin araştırılmasıdır. Çalışmaya Atatürk Üniversitesi Yakutiye Araştırma ve Uygulama Hastanesi ameliyathanesinde çalışan 66 sağlık personeli, kontrol grubu olarak dahiliye kliniklerinde basit rastgele örneklem yöntemiyle seçilen 66 sağlık personeli alınmıştır. Araştırmada sosyodemografik veri toplama formu ve durumluk-sürekli anksiyete ölçeği kullanılmıştır. Sonuçta ameliyathane grubunda hem durumluk hem de sürekli anksiyete ortalama puanları yüksek bulunmuştur. Durumluk ve sürekli anksiyete ortalama puanları erkeklerde daha yüksek saptanmıştır. Ameliyathane grubunda çalışma yılı ve durumluk anksiyete ortalama puanları arasında fark bulunmazken, dahiliye grubunda çalışma yılının artmasıyla, durumluk anksiyete ortalama puanlarının düştüğü belirlenmiştir. Ameliyathane grubunda 39-48 yaş grubunda, dahiliye grubunda ise 19-28 yaş grubunda durumluk anksiyete ortalama puanları daha yüksektir.

Anahtar kelimeler: Ameliyathane ve anksiyete, stres

Düşünen Adam; 1998, 11 (1): 27-31

SUMMARY

The aim of this study is to investigate the relationship between sociometric variables and anxiety level which operating room medium causes on health staff. 66 health staff working in operating room of Atatürk University, Yakutiye Research and Practice Hospital and 66 health staff, as a control group, chosen by simple randomly sampling method from medical internal clinics were included to the study. Socio-demographic data collecting form, and state-permanent anxiety scala (STAI) were used in this study. Consequently, average points of both state-permanent anxiety in operating room groups were found high. Although there was no difference among average points of working-year and state anxiety in operating room. It was determined that average points of state anxiety with the increase of working-year in medical group decreased. At 39-48 ages group, average points of state anxiety operating room group and 19-28 ages group medical group are higher.

Key words: Operating room and anxiety, stress

GİRİŞ

İnsan organizmasını değişik yönlerden etkileyen anksiyete, kişinin nedenini kendisinin bilemediği belirsiz bir tehlikeden korkma, bir felaket beklentisi içinde olma şeklinde tanımlanabilir ^(1,2). Anksiyete

karşılığında bunaltı, kaygı, endişe gibi sözcüklerde kullanılmaktadır ⁽¹⁾.

İnsanoğlunun varoluşundan bu yana varlığı kabul edilen anksiyetenin amacı başlangıçta, ilkel insanı çevresinden gelebilecek tehlikelere karşı korumaya

* Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

** Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı

yönelikken çağımızda ise kendilik değerine yönelik tehditler, grup ve toplum dışına itilme, rekabet gücünden yoksun bırakma gibi tehditlerle ortaya çıkmaktadır. Yani ilkel insanda biyolojik özellik ön planda iken, çağımız insanında psikolojik ve sosyal özellik ön plana çıkmaktadır (2,3). Görülüyor ki, anksiyete bireyin kendi varlığına veya özdeşim yaptığı şeylere yönelik çeşitli tahripkar, yıkıcı, bozucu durumlara karşı bir tepkidir (2,4).

Normal anksiyete organizmanın tehdiye tepki gösterme kapasitesinin bir ifadesidir. Ancak her birey için tehdit edici durum farklılık gösterir. Patolojik anksiyete ise görünür bir neden olmadan ortaya çıkan tepkidir (2,3,4).

Sıklıkla anksiyete yaşayan kişiler durumlarını tıbbi bir model olarak görmeme eğilimindedirler. Hastalar kendilerini anksiyeteleri ile başedemedikleri için aşağılık kompleksi, hatalı ve zayıf olma gibi duygular içinde görebilirler (3). Bu duygularının yersiz olduğunu kişilere vurgulamak ve psikoterapi almalarının durumları ile başetmede önemli olduğunu açıklamak gerekir.

Anksiyete akut dönemde, yalın bir şekilde ortaya çıkar. İlerlemiş anksiyete durumlarında ise anksiyete yalın ortaya çıkmak yerine, üzerine değişik elbiseler giyerek kendini göstermeye çalışır. Böyle durumlarda birey gerçek anksiyeteyi değil kıyafetleri görerek kendisine yabancı gelen bu kıyafetlerden rahatsızlık ve tedirginlik duyar (2). Yapılan bir çalışmada sonucunda anksiyete bozukluklarında ortaya çıkan belirtilerin sıklığı aşağıdaki tablolarda verilmiştir (4).

Anksiyete bozukluklarında affektif ve somatik semptomların sıklığı

Semptom	Sıklık (%)
Rahatlamayama	96.6
Gerginlik	86.2
Korku hissi	79.3
Yerinde duramama	72.4
Kararsızlık	62.1
Genel bir güçsüzlük, zayıflık	58.6
Dehşete kapılma	51.7
Çarpıntı	48.3
Yüz kızarması	48.3
Terleme	37.9
Acil tuvalet ihtiyacı	34.5
Bulanti	31.0
Diyare	31.0
Baygınlık ve başdönmesi hissi	27.6
Boğulma hissi	13.8

Anksiyete bozukluğunda davranışla ilgili semptomların sıklığı

Semptom	Sıklık (%)
Konsantrasyon güçlüğü	86.2
Kontrolünü kaybetme korkusu	75.9
Reddedilme korkusu	72.4
Düşüncelerini kontrol edememe	72.4
Konfüzyon	69.0
Zihin bulanıklığı	65.5
Önemli şeyleri hatırlayamama	55.2
Saldırıya uğrama korkusu	34.5
Ölüm korkusu	34.5
Ellerde titreme	31.0
Kekemelik	34.1

Anksiyetenin neden olduğu bu semptomlar, çalışma alanında kişilerin daha sağlıksız ve verimsiz olmasına neden olacaktır. İnsan sağlığı ile uğraşan meslek dalında çalışan bireylerin, hasta bakımının kalitesini düşürmeleri ise istenmeyen bir durumdur.

Çalışma ortamı zaman zaman stresli anların yaşandığı bir ortamdır. İş yerinde yaşanan stresin ve anksiyetenin derecesi, yapılan işin özelliğine göre değişmektedir. Eğer bir iş doyumsuzluğa neden oluyorsa, bireyin fiziksel ve mental durumunu olumsuz etkiler. İnsan sağlığı ile uğraşan kişilerde ise fiziksel ve mental sağlığın üst düzeyde tutulması önemlidir. Çünkü yapılacak küçük bir hata kötü sonuçlar doğurur. Çalışma alanında ortaya çıkan stresörlerin pekçoğu önlenabilir niteliktedir. Çoğunlukla işveren veya ekip üyelerinden kaynaklanır. Bu nedenle çalışan ekipte anksiyete yaratacak durumların belirlenip, uygun çözüm yollarının aranması önemlidir.

Bu çalışma ameliyat ortamında anksiyete düzeyi ve sosyodemografik özelliklerle arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma, Atatürk Üniversitesi Yakutiye Araştırma ve Uygulama Hastanesi'nde yapıldı. Araştırma kapsamına çalışma grubu olarak ameliyathane ekibi, kontrol grubu olarak dahili kliniklerde çalışan sağlık personeli alındı. Buna göre ameliyathanede çalışan toplam 66 sağlık personeline, dahili kliniklerinden basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 66 sağlık personeline sosyo-demografik bilgi formu ile durumluluk-süreklilik anksiyete ölçeği uygulandı. Sosyodemografik bilgi formu araştırmacılar tarafından geliştirildi.

Durumluk-sürekli anksiyete ölçeği Spielberger ve ark. tarafından geliştirilen, Öner ve ark. (5) tarafından Türkçeye çevrilen bir ölçektir. Ölçekte durumluk anksiyete düzeyini ölçen 20, sürekli anksiyete düzeyini ölçen 20 kısa anlatımdan oluşan toplam 40 ifade yer almaktadır.

Durumluk-sürekli anksiyete ölçeği başta Amerika Birleşik Devletleri, İspanya ve batı ülkelerinde olmak üzere pekçok ülkede yaygın olarak kullanılmış, geçerliliği ve güvenilirliği kesin olarak saptanmıştır. Ölçeğin çalışmamızda kullanımında psikiyatri kliniği ile işbirliğine gidilmiştir. Ölçek, bireylerin anksiyete düzeylerini "hafif (20-39)", "orta (40-59)", "ağır (60-79)" ve "panik (80 ve >)" olarak değerlendirmeyi sağlamaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik, aritmetik ortalama ve varyans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Ameliyathane ve dahiliye grubu ile ilgili sosyodemografik veriler Tablo 1'de gösterilmiştir. Ameliyathane ve dahiliye grubu vakalarının çoğunluğunun yaşları 19-28 arasında olup, yaş ortalamaları 27'dir. Ameliyathane grubu vakalarının % 36.4'ü, dahiliye grubunun % 31.8'i kadın, ameliyathane grubunun % 51.5'i, dahiliye grubunun % 59.1'i evlidir. Ameliyathane ve dahiliye grubu vakalarının % 36.4'ünün eğitim düzeyinin yüksek lisans olduğu belirlenmiştir. Ameliyathane grubu vakalarının % 63.6'sı hemşire olup, % 56.1'i 1-5 yıl arasında çalışmaktadır. Dahiliye grubu vakalarının % 59.1'i hemşire olup, % 53.0'ü 1-5 yıl arasında çalışmaktadır. Amirle iletişimin anksiyete düzeyine etkisi düşünülerek "Amirinizle iletişiminizi nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna ameliyathane grubunun % 56.1'i, dahiliye grubunun % 63.6'sı "iyi" olarak yanıtlamışlardır. Ameliyathane ve kontrol durumluk ve sürekli anksiyete ortalama puanları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Ameliyathane ve dahiliye grubu sosyodemografik özelliklerinin dağılımı

	Ameliyathane grubu		Dahiliye grubu	
	S	%	S	%
Yaş				
19-28	39	59.1	35	53.1
29-38	23	34.8	29	43.9
39-48	4	6.1	2	3.0
Cinsiyet				
Kadın	24	36.4	21	31.8
Erkek	42	63.6	45	68.2
Medeni durum				
Evli	34	51.5	39	59.1
Bekar	32	48.5	27	40.9
Eğitim durumu				
Lise	20	30.3	14	21.2
Ön lisans-lisans	22	33.3	28	42.4
Yüksek lisans	24	36.4	24	36.4
Meslek				
Doktor	24	36.4	27	40.9
Hemşire	42	63.6	39	59.1
Çalışma yılı				
1-5 yıl	37	56.1	35	53.0
6-10 yıl	17	25.7	17	25.8
11-15 yıl	11	16.7	12	18.2
16 ve >	1	1.5	2	3.0
Amirle iletişim				
Çok iyi	9	13.6	12	18.2
İyi	37	56.1	42	63.6
Orta	19	28.8	11	16.7
Kötü	1	1.5	1	1.5

Tablo 2. Ameliyathane ve dahiliye grubu durumluk ve sürekli anksiyete ortalama puanlarının dağılımı

Gruplar	Durumluk anksiyete	Sürekli anksiyete
Ameliyathane	45.83±10.21	45.83±10.21
Dahiliye	41.10±10.31	41.10±10.31
t	2.6453	2.6453
p	<0.05	<0.05

Ameliyathane grubunda hem durumluk hem de sürekli anksiyete ortalama puanı dahiliye grubundan yüksek bulunmuştur. Ameliyathane ve dahiliye grubu durumluk anksiyete puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Ameliyathane ve dahiliye grubu durumluk ve sürekli anksiyete ortalama puanlarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete göre ameliyathane ve dahiliye grubu durumluk ve sürekli anksiyete ortalama puanlarının dağılımı

Cinsiyet	AMELİYATHANE GRUBU		DAHİLİYE GRUBU	
	Durumluk anksiyete	Sürekli anksiyete	Durumluk anksiyete	Sürekli anksiyete
Kadın	45.09±11.22	37.27±8.39	37.11±6.42	32.14±5.03
Erkek	46.36±9.79	40.41±7.37	42.38±11.05	37.88±9.5
t	0.4953	1.5419	1.5037	2.1508
p	>0.05	>0.05	>0.05	<0.05

Tablo 4. Çalışma yılına göre ameliyathane ve dahiliye grubunda durumluk anksiyete ortalama puanlarının dağılımı

DURUMLUK ANKSİYETE PUAN ORTALAMALARI				
Çalışma yılı	Ameliyathane grubu	Dahiliye grubu	t	p
5 yıldan az	48.72±1.068	44.65±11.82	1.312	>0.05
5 yıldan fazla	48.90±10.79	36.70±6.58	4.4277	<0.0001
t	0.0459	3.3136		
p	>0.05	<0.01		

Tablo 5. Yaşa göre ameliyathane ve dahiliye grubu durumluk ve sürekli anksiyete ortalama puanlarının dağılımı

AMELİYATHANE GRUBU				DAHİLİYE GRUBU		
Yaş	n	Durumluk anksiyete	Sürekli anksiyete	n	Durumluk anksiyete	Sürekli anksiyete
19-28	39	40.10±10.21	38.74±9.31	35	38.23±8.15	36.87±7.03
29-38	23	37.81±9.34	37.91±8.28	29	37.27±9.14	34.54±10.23
39-48	4	43.62±11.56	37.05±8.37	2	37.82±9.06	35.92±7.84

Ameliyathane ve dahiliye grubu durumluk ve sürekli anksiyete puan ortalamaları erkeklerde kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. Buna göre yapılan istatistiksel değerlendirmede, dahiliye grubu kadın ve erkek deneklerin sürekli anksiyete puan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur ($p<0.05$). Ameliyathane ve dahiliye grubu durumluk anksiyete ortalama puanlarının çalışma yılına göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir.

Ameliyathane grubunda çalışma yılının durumluk anksiyete düzeyine etkisi olmazken, dahiliye grubunda çalışma yılının artmasıyla durumluk anksiyete puanının düştüğü belirlenmiştir. Buna göre dahiliye grubunda çalışma yılına göre durumluk anksiyete puan ortalamaları arasındaki fark çok önemli bulunmuştur ($p<0.001$).

Durumluk anksiyete puan ortalamaları ameliyathane ve dahiliye grubunda 5 yıldan fazla çalışanlar arasında da istatistiksel olarak oldukça önemli bulunmuştur ($p>0.0001$).

Ameliyathane grubunda 39-48 yaş grubunda, dahiliye grubunda ise 19-28 yaş grubunda durumluk anksiyete puan ortalamaları yüksektir. Sürekli anksiyete puan ortalamaları ameliyathane ve dahiliye grubunda 19-28 yaş grubunda daha yüksek belirlenmiştir (Tablo 5).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, ameliyathanede ve dahiliye kliniklerinde çalışan sağlık personeline durumluk ve sürekli anksiyete düzeyleri ve bazı değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmamızda ameliyathane grubunda hem durumluk (45.83) hem de sürekli (39.04) anksiyete ortalama puanları dahiliye grubundan yüksek bulunmuştur. Yapılan istatistiksel değerlendirmede ameliyathane grubu ve dahiliye grubu durumluk anksiyete ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Bu durum çalışma ortamının anksiyete düzeyini etkilediğini vurgulayan çalışma sonuçlarıyla uyumludur (6,7,8,9). Literatürde ameliyathane ortamındaki stresörlerin diğer kliniklere göre daha yoğun olduğu belirtilmektedir (8,9).

Görgülü'nün (6) yaptığı çalışmada yoğun bakım ünitelerinde çalışanlarda durumluk, acil ünitelerinde çalışanlarda sürekli anksiyete düzeyinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Buna göre iş hayatından kaynaklanan sorunların kişilerin sosyal yaşantısını da etkilediği ve yoğun iş temposunun sosyal ilişkilerde de etkili olduğu düşünülebilir.

Ameliyathane ve dahiliye grubunda durumluk ve sürekli anksiyete ortalama puanları erkeklerde daha yüksek olarak saptanmıştır. Yapılan istatistiksel değerlendirme sonucunda dahiliye grubu sürekli anksiyete ortalama puanı kadın ve erkekler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Yapılan çalışmalarda tüm anksiyete bozukluklarının kadınlarda, erkeklere göre daha fazla görüldüğü belirtilmiştir (10,11,12).

Bizim çalışmamızda ise anksiyete düzeyi erkeklerde daha yüksek bulunmuş ancak Öner'in belirttiği anksiyete düzeyi planlamasında orta (40-59) olarak değerlendirildiğinde normal anksiyete sınırlarını aşmadığı görülmektedir. Aynı zamanda bu sonucun, erkek vaka sayımızın daha fazla olması ve bu grubun büyük çoğunluğunu doktorların oluşturması ile ilgili olduğu düşünülebilir.

Ameliyathane grubunda çalışma yılının durumluk anksiyete düzeyine etkisinin olmadığı, dahiliye grubunda ise çalışma yılının artmasıyla durumluk anksiyete puanının düştüğü belirlenmiştir. Dahiliye grubunda çalışma yılına göre durumluk anksiyete ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel olarak çok anlamlı bulunmuştur ($p<0.001$). Ameliyathane ve dahiliye gruplarında durumluk anksiyete ortalama puanları, 5 yıldan fazla çalışanlar arasındaki fark istatistiksel olarak oldukça anlamlı bulunmuştur ($p>0.0001$).

Ameliyathane gibi yoğun kliniklerde çalışanlarda durumluk anksiyete düzeyi çalışma yılıyla ilgili olarak herhangi bir dalgalanma göstermezken, daha az yoğun kliniklerde çalışanlarda anksiyete düzeyi çalışma süresinin artmasıyla düşüş göstermektedir. Hemşireler üzerinde yapılan çalışmalarda çalışma yılı ve anksiyete ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (6,8,13,14).

Bizim çalışmamızda ameliyathane grubunda literatür bilgileriyle uyumlu sonuç ortaya çıkarken, dahiliye grubunda çalışma yılının artmasıyla anksiyete düzeyinin, çalışma koşulları ve çalışılan birimlerle ilgili faktörlerle ilişkisi olduğu düşünülebilir.

Yaş ile anksiyete ilişkisini inceleyen çalışmalarda değişik bulgular ortaya konmuştur. Canino ve ark. (15) anksiyete bozukluklarının yaşla artış gösterdiğini belirtmektedir. Genelleşmiş anksiyete bozuklukları yaşla değişmezken, erkeklerde 65-74 yaş grubunda 75 yaşın üzerindekiilerden daha yüksek belirlenmiştir (10,11).

Görak ve Yıldız'ın (14) yaptığı çalışmada durumsal anksiyete düzeyinin tüm yaş gruplarında arttığı, 20 yaşın altında en yüksek ortalama değere ulaştığı görülmektedir. Sürekli anksiyete düzeyinin ise yaşla ilgili olarak farklılık göstermediği belirtilmiştir. Görgülü (6) ise yaptığı çalışmada, 46 ve daha büyük yaştaki hemşirelerle 20 ve daha küçük yaştaki hemşirelerin anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

KAYNAKLAR

1. Bilen M: Sağlıklı insan ilişkileri. Sistem Ofset. 4. baskı, Ankara, s. 1-26, 254-267.
2. Çevik A: Yaygın anksiyete bozukluğunun kliniği. II. Anksiyete Bozuklukları Sempozyumu, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Basımevi, Sivas, s. 25-33, 1993.
3. Kucur R: Anksiyete bozukluklarında tedaviler. II. Anksiyete Bozuklukları Sempozyumu, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Basımevi, Sivas, s. 35-44, 1993.
4. Beck AT, Emery E, Greenberg RL: Anxiety disorders and phobias. Basic Books Inc, Publishers, 1985.
5. Öner N, Le Complete A: Durumluk ve sürekli kaygı envanteri el kitabı. 2. baskı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.
6. Görgülü S: Hemşirelik ve anksiyete. Türk Hemşireler Dergisi 3-4:23-24, 1988.
7. Pektekin Ç, Dinç Sever A, Batmaz M: Cerrahi ve dahiliye kliniklerinde çalışan hemşirelerin yaşadıkları stres kaynağının ve stres yaratan yakın zaman hayat olaylarının ve sürekli kaygı durumlarının araştırılması. Uluslararası Cerrahi Kongresi 90 (Cerrahi Hemşireliği Sektöründe). 30 Mayıs-1 Haziran 1990, İstanbul.
8. Vural H, Oflaz F: Ameliyathane hemşirelerinin anksiyete düzeylerinin incelenmesi. I. Ulusal Ameliyathane Hemşireliği Sempozyumu, 26-27 Eylül 1996, İzmir, s.129-134.
9. Song J: Who cares? Psychological stress in the OR nurse. Br J Theatre Nursing, May 3:200-4, 1991.
10. Şahin AR: Anksiyete bozukluklarının epidemiyolojisi. II. Anksiyete Bozuklukları Sempozyumu, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Basımevi, Sivas, s. 7-14, 1993.
11. Klerman C, Weissman MM, Queller R, Johnson J, et al: Panic attacks in the community: Social morbidity and health care utilization. JAMA 279:308-12, 1991.
12. Weissman MM: The epidemiology of panic disorders and agoraphobia. Review of psychiatry. 7 ed. Frances AJ, Hales RE, Washington, American Psychiatric Press, 1988, p.54-66.
13. Davidhizar R, Bowen M: When the OR nurse is discouraged today. OR Nurse, Marc-April 2:36-8, 1993.
14. Görak G, Yıldız S: Hemşirelikte deneyimin anksiyete düzeyine etkisi. III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, 24-26 Haziran 1992, Sivas, s.488-93.
15. Canino GJ, Bird HR, Shrout PE, et al: The prevalence of specific psychiatric disorders in Puerto Rico. Arch Gen Psychiatry 44:725-36, 1987.